

μορφωμένη εβραϊκή αστική τάξη. Αποφασισμένοι να υπερασπιστούν τις κλασικές αξίες της Aufklärung [Διαφωτισμός] και του ιδεαλισμού –που τις απειλούσε η άνοδος του εθνικισμού στη Γερμανία– ήσαν κυρίως οι εβραίοι διανοούμενοι. Λόγω του γεγονότος ότι η πρόσβαση στο Πανεπιστήμιο ήταν απαγορευμένη στους Εβραίους –στη Γερμανία του 1909 οι καθηγητές εβραϊκής καταγωγής δεν ξεπερνούσαν το 3%– και οι Εβραίοι ήσαν παρόντες κυρίως στα ελευθέρια επαγγέλματα της διάνοησης, ειδικά στον Τύπο, ο αντισημιτισμός συχνά εκδηλωνόταν με τη μορφή του αντιδιανοουμενισμού. Οι μελέτες του παρόντος τόμου δεν αρκούνται στο να διαφωτίσουν μόνο την κατάσταση της Γερμανίας την εποχή του Γουλιέλμου, αλλά αναλύουν επίσης το ρόλο του μύθου της Βιέννης, τις διαμάχες των διανοουμένων της Βουδαπέστης –αρκεί να σκεφτεί κανείς τον Mannheim και τον Λούκατς–, οι οποίοι θα παίξουν στη Γερμανία ένα ρόλο διόλου ευκαταφρόνητο. Τέλος, κάποιες άλλες μελέτες πραγματεύονται το ρόλο που έπαιξαν Ρώσοι και Ιάπωνες διανοούμενοι στη Γερμανία στις αρχές του αιώνα.

Έτσι, χάρη στις μελέτες συγκεκριμένων και εξαιρετικά τεκμηριωμένων περιπτώσεων, το συλλογικό αυτό έργο ρίχνει ένα νέο φως στην ιστορία των διανοουμένων στη Γερμανία της εποχής του Γουλιέλμου, η οποία στην πραγματικότητα δεν ήταν καθόλου ομοιογενής.

Μετάφραση από τα γαλλικά
Βαγγέλης Μπιτσώρης
 Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών
 Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης

*Ο Joseph Jurt είναι καθηγητής ρομανικής λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο του Φράμπουργκ στη Γερμανία.

Σημειώσεις
 1. Επιθεώρηση *Liber*, τ. 26, Μάρτιος 1996.
 2. «Ο Heinrich Heine και ο ρόλος των διανοουμένων στη Γερμανία». (Σ.τ.μ.)

GERMANIA

Γλωσσάρι

Akademiker: Κατά τον 18ο και τον 19ο αι. μέλος μιας Ακαδημίας (πανεπιστημίου), στη συνέχεια φοιτητής, κατόπιν παλαιός φοιτητής· μετά τις απαρχές του 20ού αι., ο όρος χρησιμοποιείται μόνο για την ακαδημαϊκή (πανεπιστημιακή) μόρφωση. Όρος αξιολογικός, που συνεπάγεται μια κάποια ελιτίστικη αξίωση.

Eierkopf: από τον αγγλικό όρο egghead, επί μακρόν ήταν απλή βρισιά. Μετά τη δεκαετία του '60, υποδηλώνει και τον διανοούμενο. Μάλλον σπάνια λέξη.

Fachidiot: βρισιά που δηλώνει τον ειδικευμένο σε μια επιστήμη που αγνοεί κάθε τι γενικότερα. Όρος που χρησιμοποιείται συχνά μετά το '68 από τους φοιτητές για να δηλώσει τους ειδικευμένους καθηγητές.

Gebildeter: ο καλλιεργημένος άνθρωπος, που προέρχεται από μια λέξη κλειδί της γερμανικής πνευματικής σφαίρας: *Bildung*, ηθική και πνευματική συγκρότηση μέσω της επιστήμης, που αποκλείει τόσο το πεδίο του πολιτισμού όσο και την επαγγελματική βλέψη, άποψη που βασίζεται στο γερμανικό ιδεαλισμό, πηγή έμπνευσης της ιδέας του χουμπολντιανού πανεπιστημίου (βλ. σχετικά Aleida Assmann, *Arbeit am nationalen Gedächtnis. Eine kurze Geschichte der deutschen Bildungsidee*, Francfort-sur-le-Main, Campus, 1993, και Georg Bollenbeck, *Bildung und Kultur. Glanz und Elend eines deutschen Bildungsmusters*, Francfort-sur-le-Main, Insel, 1994).

Geist, Die welt des Geistes, Die Geistigen: με αυτούς τους όρους αυτοπροσδιορίζονταν η πνευματική ελίτ. Με την αναφορά στην μεταφυσική βαθύτητα του Geist ήθελαν να διαφοροποιηθούν από το υπερβολικά αναλυτικό γαλλικό πνεύμα· ο όρος *Geist* χωρίζει ξεκάθαρα τον διανοητικό και πνευματικό κόσμο από τον υλικό και πολιτικό κόσμο.

Geistesadel: αριστοκρατία του πνεύματος. Επαινετική ονομασία, η οποία απορρέει από το γεγονός ότι η πανεπιστημιακή σπουδή επέτρεπε μια κοι-

νωνική άνοδο που παλαιότερα ήταν προνόμιο της αριστοκρατίας. **Geistesarbeiter:** εργάτης του πνεύματος. Δάνεια λέξη από τη γαλλική έκφραση «travailleur intellectuel» για να υπογραμμιστεί η παραγωγικότητα των διανοουμένων ως αυτόνομης δύναμης πλάι στη βιομηχανία και το προλεταριάτο.

Intelligentsia: παραπέμπει στην ρώσικη ομάδα και έχει μάλλον αρνητική συμπαράδηλωση.

Intelligenz: συλλογική ονομασία της κοινωνικής ομάδας που εργάζεται διανοητικά. Λέξη που προέρχεται από τη γαλλική, εν χρήσει στη γερμανική μετά το 1848, περιγραφικός όρος. Στις κοινωνικές επιστήμες, ο όρος είχε ειδική πορεία λόγω του κοινωνιολόγου Karl Mannheim ο οποίος μιλούσε για *freischwebende intelligenz*: χάρη στην απόστασή τους από την κοινωνική πραγματικότητα, οι διανοούμενοι θα ήταν πιο αντικειμενικοί, λιγότερο κοινωνικά προσδιορισμένοι και ικανοί για μια πολιτιστική σύνθεση.

Intellektuelle: στα γερμανικά ο όρος είχε σχεδόν πάντα αρνητική συμπαράδηλωση ή χρησιμοποιήθηκε σαν βρισιά, εννοώντας έναν μονόπλευρο διανοητισμό, εχθρικό προς τη φιλοσοφία της ζωής και της δράσης· επί εθνικο-σοσιαλισμού ο όρος είχε καθαρά αρνητική σημασία· σήμερα δηλώνει επίσης, με πιο ουδέτερη μορφή, μια κοινωνικοεπαγγελματική κατηγορία, αλλά δεν έχει ποτέ τη σημασία που είχε στη Γαλλία την εποχή της υπόθεση Ντρευφους με την έννοια της πολιτικής στράτευσης (βλ. Dietz Bering, *Die Intellektuellen. Geschichte eines Schimpfwortes*, Stuttgart, Klett-Cotta, 1977).

Intelligenzler: καθαρά περιφρονητική για τους διανοούμενους.

Kulturschaffende: εκείνοι που εργάζονται στο χώρο του πολιτισμού. Θετικός όρος που συναρεί δύο πολύ σημαντικές λέξεις της γερμανικής, της κουλτούρας (μια και *Kultur* είναι μια θεμελιώδης έννοια όπως η λέξη *Bildung* που διαφοροποιείται από τον πολιτισμό) και της δημιουργικότητας.

Literat: υποτιμητικός όρος για τον συγγραφέα που δεν αντιμετωπίζε-

ται σοβαρά. Ο συνήθης όρος είναι *Dichter* (ποιητής με την ευρεία έννοια).

Pinscher: γρύπας. Όρος που χρησιμοποιήθηκε από τον καγκελάριο L. Erhard για να εκφράσει την περιφρόνησή του για τους διανοούμενους.

Publizist: Ουδέτερος όρος με τον οποίο αυτοπροσδιορίζεται εκείνος που δημοσιεύει ελεύθερα χωρίς ειδική επαγγελματική δέσμευση.

Ratten Und Schmeissfliegen: Αρουραίοι και μύγες. Έκφραση που χρησιμοποιούσε ο Franz-Josef Strauss για να εκφράσει την περιφρόνησή του για τους διανοούμενους.

Schreibtischtäter: οι ένοχοι των γραφείων. Όρος που χρησιμοποιήθηκε την εποχή της τρομοκρατίας της Fraction Armée Rouge για να κατηγορήσει τους διανοούμενους ότι με τα γραφτά τους ευθύνονταν για τις τρομοκρατικές πράξεις.

Joseph Jurt

